

הכנסת העשרים וחמש

יוזם : חבר הכנסת גדעון סער

4765/25/פ

הצעת חוק-יסוד : הממשלה (תיקון – תקופת כהונה מרבית בתפקיד ראש הממשלה)

1. הוספת סעיף 6א בחוק-יסוד : הממשלה¹ (להלן – חוק היסוד), אחרי סעיף 6 יבוא :

6א. (א) מי שכהן בתפקיד ראש הממשלה תקופה רצופה של שמונה שנים (בסעיף זה – תקופה מרבית לכהונה), לא יהיה רשאי עוד לכהן בתפקיד ראש הממשלה לכהונה בתפקיד ראש הממשלה כאמור.

(ב) לעניין סעיף זה –

(1) יראו תקופת כהונה בתפקיד ראש הממשלה כרצופה, אף אם במהלכה הפסיק ראש הממשלה למלא את תפקידו בשל נבצרות זמנית לפי סעיף 16(ב);

(2) יראו כמה תקופות כהונה בתפקיד ראש הממשלה, יחד, כתקופת כהונה אחת רצופה, אם חלפו פחות מארבע שנים בין כל תקופת כהונה כאמור לזו שאחריה.

(ג) כיהן אדם בתפקיד ראש הממשלה ובמהלך תקופת כהונתו הסתיימה לגביו התקופה המרבית לכהונה, יראו את הממשלה כאילו התפטרה במועד תום התקופה המרבית לכהונה כאמור.

2. תיקון סעיף 30 בסעיף 30 לחוק היסוד –

¹ ס"ח התשס"א, עמ' 158.

(1) בסעיפים קטנים (א) ו-(ב), במקום "18" יבוא "א6, 18";

(2) בסעיף קטן (ג), אחרי "שהתפטר" יבוא "או שהסתיימה לגבי התקופה המרבית לכהונה כאמור בסעיף א6".

סייג לעניין חישוב 3. תקופה שבה כיהן אדם בתפקיד ראש הממשלה, שחלה לפני יום תחילתו של חוק זה, לא תובא בחשבון לצורך חישוב התקופה המרבית לכהונה לפי סעיף א6 לחוק היסוד כנוסחו בחוק זה. תקופה המרבית לכהונה לפי סעיף א6 לחוק היסוד

ד ב ר י ה ס ב ר

תפקיד ראש הממשלה הוא תפקיד מרכזי בחברה ובממשל במדינת ישראל, שבעוצמתו ובחשיבותו קשה להפריז. הכהונה בתפקיד זה מעניקה לאדם הנושא במשרה כוח פוליטי וציבורי רב הנוגע, במישורין ובעקיפין, למרבית תחומי החיים במדינה. כמו כן הוא נושא בסמכויות משמעותיות בכל הקשור לפעולת הממשלה והובלת הרשות המבצעת. ראש הממשלה הוא שמרכיב את הממשלה, הוא שמנווט את דרכה ומדיניותה וקובע את סדר יומה, בידי הסמכות לפטר שרים ואף לפזר את הכנסת (בנסיבות חריגות) ועוד. מטבע הדברים, כהונה ממושכת בתפקיד רב עוצמה זה עלולה להביא לריכוז מופרז של כוח בידי האדם שמכהן בו, ולכך עלולות להיות השלכות מזיקות. הגבלת התקופה המרבית לכהונה בתפקיד ראש הממשלה, באמצעות קביעת הסדר לעניין זה בחוק היסוד: הממשלה (להלן - חוק היסוד), כפי שמוצעת בהצעת חוק זו, יכולה לסייע ביצירת איזון בין היעילות השלטונית וכיבוד רצון הציבור לבין ההשפעה המזיקה של ריכוז עוצמה מופרזת בידי אדם אחד.

נוסף על כך, קציבת התקופה המרבית לכהונה יכולה להבטיח כי בשנות הכהונה האחרונות שלו יהיה ראש הממשלה פטור מעיסוק בהיבטים הפוליטיים הקשורים בצורך הלגיטימי והמוכר כשלעצמו - לזכות שוב במשרה. באופן זה יופנה מרב הקשב שלו ושל ממשלתו לעשייה עניינית ומועילה לטובת המדינה. בסעיף 1 להצעת החוק מוצע להוסיף לחוק היסוד את סעיף א6 הקובע תקופה מרבית לכהונה בתפקיד ראש הממשלה. כך לפי המוצע, חבר הכנסת אשר כיהן בתפקיד ראש הממשלה שמונה שנים ברציפות, לא יהיה רשאי עוד לכהן כראש הממשלה (לסעיף קטן (א)).

עם זאת, מוצע לקבוע שגם תקופות כהונה אחדות יכולות, במצטבר, להיחשב יחד כתקופה רצופה, ובלבד שבין תקופה אחת לזו שאחריה חלפו פחות מארבע שנים. כך, אם מכהן חבר הכנסת כראש ממשלה תקופות אחדות, ובין תקופת כהונה אחת לזו העוקבת לה חלפו פחות מארבע שנים, הרי שבמועד שבו הצטברות כל תקופות כהונה תגיע כדי שמונה שנים, יראו אותו כמי שהגיע לתקופה המרבית לכהונה. חלפו ארבע שנים לאחר תום תקופת כהונה מסוימת בתפקיד ראש הממשלה וחבר הכנסת לא שב לכהן בתפקיד כאמור, יחל מחדש מניין השנים לעניין התקופה המרבית לכהונה. אם יתרחש המצב החרוג שבו נבצר מראש הממשלה זמנית למלא את תפקידו, כאמור בסעיף 16(ב) לחוק היסוד, לא יראו בהפסקה קצרה זו בכהונה, המוגבלת לפי אותו סעיף למאה ימים, כקוטעת את רציפות שנות הכהונה (לסעיף קטן(ב)).

ביום שבו תסתיים תקופת שמונה השנים לגבי אדם המכהן בתפקיד ראש הממשלה, יראו את הממשלה כאילו התפטרה מתפקידה, ובהתאם להוראות חוק היסוד הדבר יביא לפתיחה בהליכים להקמת ממשלה חדשה (לסעיף קטן (ג)). עם זאת, מוצע בסעיף 2 להצעת החוק לתקן את סעיף 30 לחוק היסוד ולקבוע כי במקרה כאמור ימשיך ראש הממשלה לכהן בתפקידו עד שתיכון ממשלה חדשה, מכוח עקרון הרציפות המעוגן בסעיף 30(ג) רישה לחוק היסוד.

למען הסר ספק, יובהר כי כהונה בתפקיד ראש הממשלה החלופי בממשלת חילופים אינה בגדר כהונה כראש הממשלה לפי חוק היסוד ועל כן ממילא אין מונים אותה במניין שנות הכהונה לעניין ההסדר המוצע.

לבסוף, מוצע לקבוע כי התיקון המוצע בחוק היסוד לא יחול על תקופות שבהן כיהן אדם כראש הממשלה טרם כניסתו לתוקף של התיקון המוצע (להלן – יום התחילה). בהתאם לכך, לעניין חישוב התקופה המרבית לכהונה של ראש הממשלה המכהן ביום התחילה, ימנו רק את חלקה של תקופת הכהונה שחל אחרי יום התחילה.

הצעת חוק בנוסח זהה הונחה לקריאה השנייה ולקריאה השלישית בכנסת העשרים וארבע (הצעות חוק הממשלה – 1469) ועל שולחן הכנסת העשרים וחמש על ידי חבר הכנסת גדעון סער (פ/2517/25); הוסרה מסדר היום ביום כ"ב באדר התשפ"ג (15 במרץ 2023).

הצעת החוק זהה לפ/2517/25 ולפיכך לא נבדקה מחדש על ידי הלשכה המשפטית של הכנסת.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
ט"ז בתמוז התשפ"ד (22.07.2024)